

2003

ZATERDAGOCHTEND

Publieke kunst van Hieke Pars

Als utopia bestaat, dan is het vast te vinden op de zaterdagochtend. De zaterdagochtend is een heerlijk moment in de tijd. We zijn zojuist wakker geworden, we hangen nog wat rond en geeuwen zonder schuldgevoel, we ontbijten langer dan normaal, we hebben de tijd de dikke zaterdagkrant te lezen, en we stellen de ons voorgenomen activiteiten nog even uit. Hieke Pars houdt van de zaterdagochtend. Als Mohammed Benzakour gelijk heeft met zijn opmerking "als kunstenaar kom je graag bij de mensen thuis", dat is die waarheid haar op het lijf geschreven. Ze vindt er een glimp van een verhoogd gemeenschapsleven, ze treft veel mensen in of rondom het huis aan, en communiceert er met een publiek, dat zich, nu eens niet gehinderd door de stress van alledag, opvallend gevoelig toont voor de thema's die haar openbare kunstpraktijk domineren: actuele maatschappelijke discussies, de staat van onze stedenbouw en architectuur, en de samenhang tussen grootstedelijke beelden en geluiden.

Hieke Pars is beeldend kunstenaar: ze maakt beelden in de openbare ruimte. Hoe geëngageerd haar werk ook is, hoe stedenbouwkundig haar oriëntatie, en hoezeer de soundtrack - het geluid van de openbare ruimte - een onlosmakelijk bestanddeel van haar werk vormt, toch blijft het ontwerpen van beelden haar eerste motief. Haar beelden lijken 'stills' uit een nooit gemaakte videodocumentaire, fictieve en bijna theatrale sequenties - kleine beeldverhalen, gebaseerd op alledaagse herkenbare feiten, maar steeds zodanig geënceneerd en geregisseerd, dat het een beeld oplevert dat we waarschijnlijk nooit meer zullen zien, maar dat zoveel werkelijkheidszin heeft, dat het beeld had kunnen bestaan.

Zo klopt een groep vrouwen op een mooie zaterdagochtend in Zaanstad collectief hun stoffige kleden. Het ziet er o zo vertrouwd uit, maar toch zal dit balkonspektakel zich waarschijnlijk nooit in onze alledaagse werkelijkheid voltrekken. Gezamenlijk kloppen is een oud ritueel, ooit bedoeld om de overlast van stof te minimaliseren. Door een maal per week of per maand te kloppen, werd een buurt slechts periodiek door een stofwolk getroffen. In onze geïndividualiseerde samenleving is collectief kloppen niet alleen een anomalie geworden, maar bovendien verdreven uit ons straatbeeld. Voorschriften verlangen dat we onze kleden aan de achterzijde van onze huizen kloppen, op de galerijen. Is het collectieve kloppen een vorm van protest? Markeert het kloppen de fysieke aanwezigheid van een specifieke groep in het publieke domein?

Elders, in de Rotterdamse Puntstraat, marcheert een fanfareorkest op de zaterdagochtend door de straat. Dit oer-Hollandse weekendritueel lijkt een nostalgische herinnering aan de tijden van Kruimeltje en Pietje Bell, toen blazers en trommelaars de alledaagse sleur doorbraken en mensen de straat op lokten. Maar de Puntstraat herbergt geen mensen meer, de Puntstraat is leeg, maar het orkest blaast zich de longen uit het lijf. De straat, tijdelijk voorzien van een grasmat, markeert het einde van de 'Stadsvernieuwing' en het begin van de 'Herstructurering' - de

Puntstraat is de laatste herinnering aan een tijd waarin de Rotterdamse overheid zich bekommerde om huisvesting, voordat ze het stokje overgaf aan marktgeoriënteerde projectontwikkelaars. Viert de fanfare het einde van de stadsvernieuwing? Of wordt hier het publiekprivate proces van herstructurering feestelijk geopend?

In een verlaten pand in het Haagse stadscentrum, rondom een enorme bouwput met tal van mogelijkheden voor tijdelijke, clandestiene huisvesting voor daklozen en kunstenaars, maken zwervers en andere ontheemden samen een sculptuur van opgerolde dekens. Uit het werk klinken radiozenders op, die afwisselend Franse en Hindoestaanse commentaren over Den Haag uitstrooien. Tijdens koude nachten worden de dekens in gebruik genomen en 's ochtends weer keurig in het gelid geplaatst. Het wanordelijk geachte clandestiene huishouden toont zich in haar dekensculptuur ordelijker dan ordelijk aan de buitenwereld. Proberen junks en daklozen hier hun imago te verbeteren? Vragen ze aandacht voor hun bestaanspraktijk? Of bewieroken ze de leegstand in het stadscentrum van Den Haag en fungeert hun sculptuur als een feestelijk uitgehangen vlag?

De beelden van Hieke Pars zijn onmiskenbaar geïnspireerd op grootstedelijke maatschappelijke gebeurtenissen en discussies, maar het blijft onduidelijk welke vragen nu precies aan de orde worden gesteld. Vragen en antwoorden worden overgelaten aan de deelnemers en aan de toeschouwers van haar publieke werken.

Hoewel de beelden achter mijn rug zonder geluid worden geprojecteerd, speelt geluid altijd een voorname rol in haar werk. Hieke's vroege werk bestond doorgaans uit stillevenen die werkelijk stil waren: projecties van bomen in verlaten huizen, filmpjes van schommelende meisjes op loodsen van bedrijfsterreinen, het hiphopbillboard aan de Rosenveldtstraat in Rotterdam. Werken van een bijna zuiver esthetische aard. In haar recente werk lijkt de soundtrack even belangrijk als het beeld: het geluid van kloppende kleden biedt een fascinerende compositie; opnames van de fanfare heeft ze geremixed met het geluid van de heipalen, die de wijk Bospolder-Tussendijken zo kenmerken; ook het combineren van dekens met radiogeluiden resulteert in een bijzondere, eigentijdse soundsystem die niet zou misstaan in een paviljoen van 2012 architecten of in AVL-Ville.

Haar beelden en geluiden exploreren altijd relaties tussen publiek en architectuur. Je hoeft geen oplettende kunstminnaar te zijn, om te zien dat architectuur in Hieke's werk veel meer is dan louter decor of drager van beeld of geluid. Beeldend kunstenaar Raphael Lozano-Hemmer typeert deze vorm van openbare kunst als 'relational architecture'. Gebouwen en straten worden interactief in gebruik genomen, door gebruikers en toeschouwers gemanipuleerd, tot leven gewekt. En juist de zaterdagochtend kent veel potentiële gebruikers, die bovendien even over de tijd te beschikken een hoofdrol te vervullen in Hieke's stadsbeelden. De kloppende flat in Zaanstad is een mooi staaltje van 'relational architecture', maar ook de grasmat in de Puntstraat of de dekens in het Haagse kraakpand. Het zijn bovendien beelden die zich snel verankeren in je geheugen; ze hebben iets sentimenteels en lijken daarmee op muzikale composities. Ik zeg met opzet sentimenteel, want zoals u weet hadden veel 20ste eeuwse kunstenaars een hekel aan muziek, vanwege haar vermogen zich direct in de geest te nestelen.

Representeert het publiek, dat participeert in Hieke's werk, vaak een 'vergeten' of

'verwaarloosde' maatschappelijke groep (Turkse huisvrouwen, zwervers en junkies, uit hun huizen geplaatste buurtbewoners), ook de figurerende architectuur heeft even vaak diezelfde status. De flat in Zaanstad lijkt een typisch DDR-blok en wordt in de volksmond ook wel de 'zelfmoordflat' genoemd. De Puntstraat is eerder een straat van publieke schaamte en verwaarlozing, dan een door de fanfare uitgekozen gezellige volksbuurt. Het door hekwerken omgeven Haagse kraakpand heeft geen bestaansrecht en dient zo spoedig mogelijk te worden vernietigd. Het zijn deze bedreigde soorten, die Hieke niet alleen in kaart en beeld brengt, maar tevens opnieuw waardeert en vervolgens oplaadt met aandacht en respect. Geen wonder dat woningbouwverenigingen en de dienst Stedenbouw + Volkshuisvesting gecharmeerd zijn van haar openbare kunstwerken. Niet omdat ze lelijke plekken 'opleukt', maar omdat haar beeldverhalen bijdragen aan een herbezinning op stadsontwikkeling en stedenbouw.

Als ik u tijdens deze oefening in kunstoverdracht een beeld zou moeten beschrijven, dat u bijblijft indien u wordt geconfronteerd met het werk van Hieke Pars, dan noem ik de zaterdagochtend. Terwijl de politicus en de welzijnswerker op dat moment genieten van hun weekendrust, trekt zij als kunstenaar erop uit om dat daluur in de tijd in beelden vast te leggen. Kloppende kleden, blazende fanfares en opgerolde dekens als visuele en kunstmatige reflecties op ons grootstedelijke leven van alledag.